

'29.1.2015

ASIA

Kysyitte, voiko koulukuraattorilla ja koulupsykologilla olla teknistä käyttöyhteyttä koulun ylläpitämään henkilörekisteriin. Kerroitte, että heillä ei ole mahdollisuutta tutustua koulun toimintasuunnitelmaan ja -kertomukseen, lukea koulun toimintaa koskevia tiedotteita, pitää yhteyttä huoltajiin ja saada nopeasti yhteyttä opettajaan, jos heillä ei ole teknistä käyttöyhteyttä koulun tietojärjestelmiin. Heillä ei myöskään ole silloin oikeutta nähdä merkintöjä asiakkaidensa arvioinneista, tuntityöskentelystä ja läsnäolosta eikä oppilaiden ja opettajien työjärjestyksiä.

TIETOSUOJAVALTUUTETUN OHJAUS

Henkilötietoja ovat kaikki sellaiset oppilaasta kerättävät tiedot, jotka voidaan yhdistää oppilaaseen jollakin tavalla. Henkilötietojen käsittelyyn vaikuttaa toimintaa koskeva lainsäädäntö (esimerkiksi perusopetuslaki ja oppilas- ja opiskelijahuoltolaki) ja viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettu laki (julkisuuslaki) silloin, kun on kyse lain soveltamisalaan kuuluvasta toiminnasta. Henkilötietolakia (HTL) sovelletaan henkilötietojen käsittelyyn yleislakina.

Koulun toimintasuunnitelmaan ja -kertomukseen tutustumisessa ja koulun tiedotteiden lukemisessa ei ole kyse henkilötietojen käsittelystä. Viestien ja tunnistamistietojen käsittelyn sekä viestinnän luottamuksellisuuden arviointi ei myöskään kuulu toimivaltaani. Kts. Suomen perustuslain 10 §, tietoyhteiskuntakaaren 136 § ja rikoslain 38 §.

Kyselystä ei ilmene, mitä oppilaiden ja opettajien työjärjestyksellä tarkoitetaan tässä yhteydessä ja mitä tietoja niissä on. Työelämän tietosuojalain tarkoituksena on vastata yksityiselämän suojaa koskeviin kysymyksiin työelämän alueella. Lisäksi henkilötietolaissa on yleisiä tietosuojaan liittyviä säännöksiä. Nämä säännökset vaikuttavat henkilötietojen käsittelyn suunnitteluun. Kysymykseen ei ole mahdollista vastata tarkemmin käytettävissä olevan tiedon perusteella.

TIETOSUOJAVALTUUTETUN TOIMISTO

Postiosoite	Käyntiosoite	Vaihde	Sähköposti ja kotisivut
PL 800	Ratapihantie 9	029 56 66700	tietosuoja@om.fi
00521 Helsinki	6. kerros		http://www.tietosuoja.fi

Neuvonta

029 56 16670

ma-to 9:00-11:00 & 13:00-15:00

pe 9:00-12:00

Henkilötietolaissa säädettyyn toimivaltaani kuuluu antaa henkilötietojen käsittelyä koskevaa ohjausta ja neuvontaa. Sen vuoksi tässä vastauksessa kerrotaan henkilötietojen käsittelyä koskevista säännöksistä. Toimivaltaani ei kuulu antaa juridisesti sitovia päätöksiä kysymissänne asioissa (HTL 38 §).

Oppilas- ja opiskelijarekistereitä ylläpidetään oppilaitoksissa opetuksen järjestämiseksi

Oppilaitosten tehtävistä säädetään koulutusta koskevassa lainsäädännössä. Oppilaitoksissa käsitellään opetuksen järjestämisessä tarpeellisia tietoja oppilaista ja opiskelijoista (HTL 8.1 § 5 kohta, 12.1 § 5 kohta, 6 § ja 9 §). Esimerkiksi oppilaiden ja opiskelijoiden arviointitiedot ja tiedot poissaoloista ovat tällaisia tietoja. Henkilötietojen käsittelystä vastaa rekisterinpitäjänä opetuksen järjestäjä tai oppilaitoksen ylläpitäjä (HTL 3 § 4 kohta). Kunnan järjestämässä perusopetuksessa rekisterinpitäjänä on kuntalain mukainen opetustoimen hallinnosta vastaava toimielin (yleensä lautakunta). Jäljempänä annettu ohjaus koskee perusopetusta, mutta se on sovellettavissa myös muuhun opetuksen järjestämiseen.

Henkilötietolaissa on omaksuttu looginen rekisterikäsite (HTL 6 § ja 3 § 3 kohta). Oppilasrekisteriin kuuluvat oppilaista opetuksen järjestämiseksi kerätyt tiedot riippumatta siitä, mihin ne on talletettu. Oppilasrekisteristä kerrotaan tarkemmin Opetushallituksen julkaisussa Julkisuus ja tietosuoja opetustoimessa kohdassa V 2.1. Oppilasrekisterin tietoja käytetään oppilaitoksen omassa toiminnassa.

Oppilaiden tietojen salassa pidosta säädetään koulutusta koskevassa lainsäädännössä (esim. perusopetuslain 40 §) sekä yleislakina sovellettavassa julkisuuslain 24 §:ssä. Tehtäviini ei kuulu arvioida, mitkä tiedot ovat salassa pidettäviä. Osa käsiteltävistä tiedoista voi myös olla arkaluonteisia tietoja, jotka on määritelty henkilötietolain 11 §:ssä ja joiden käsittelyn edellytyksistä säädetään lain 12 §:ssä.

Rekisterinpitäjän on toteutettava tarpeelliset tekniset ja organisatoriset toimenpiteet henkilötietojen suojaamiseksi asiattomalta pääsylvä ja laittomalta käsittelylvä (HTL 32 §). Toimenpiteiden toteuttamisessa on otettava huomioon muun muassa käsiteltävien tietojen laatu sekä käsittelyn merkitys yksityisyyden suojan kannalta. Esimerkiksi salassa pidettävien ja arkaluonteisten tietojen suojaamiseen tulee kiinnittää erityisesti huomiota. Viranomaistoiminnassa tietojärjestelmien ja niihin sisältyvien tietojen suojaamisesta säädetään myös julkisuuslain 18 §:ssä. Sähköisen palvelun tulee olla tietoturvallinen koko palvelukokonaisuuden ajan. Palvelun tietoturva vaatimukset korostuvat, jos siinä on mahdollista päästä salassa pidettäviin tietoihin. Viittaen palvelun suojaamisen osalta vielä Valtionhallinnon tietoturvallisuuden johtoryhmän ohjeisiin (kts. lisätiedot).

Henkilötietojen suojaamiseen ulkopuolisilta liittyy käyttöoikeusjärjestelmä. Työntekijät voivat käsitellä vain sellaisia henkilötietoja, joita he tarvitsevat

TIETOSUOJAVALTUUTETUN TOIMISTO

Postiosoite	Käyntiosoite	Vaihde	Sähköposti ja kotisivut
PL 800 00521 Helsinki	Ratapihantie 9 6. kerros	029 56 66700	tietosuoja@om.fi http://www.tietosuoja.fi
Neuvonta	029 56 16670	ma-to 9:00-11:00 & 13:00-15:00	pe 9:00-12:00

työtehtävissään. Oppilaitoksen henkilökuntaan kuuluvalle myönnetään työtehtävissä tarvittavat käyttöoikeudet henkilörekisteriin. Muut ovat ulkopuolisia. Lokitietojen käsittely liittyy henkilörekisterien ja tietojärjestelmien tietoturvallisuuden valvontaan (kts. Tietosuojavaltuutetun antamat Käytönvalvonnan ohjeet, mm. Lokitiedot henkilötietojen suojaamisen välineenä). Lokitietojen merkitys korostuu, jos käsitellään salassa pidettäviä tietoja. Lokitietojen avulla huolehditaan käyttäjien, rekisteröityjen ja ylläpitäjien oikeusturvasta, tietosuojasta ja tietoturvallisuudesta. Säännöllisellä käytönvalvonnalla on merkitystä väärinkäytösten ennaltaehkäisyssä ja selvittämisessä jälkikäteen.

Opiskeluhuollon kuraattori- ja psykologipalvelut

Opiskeluhooltoon kuuluvista kuraattori- ja psykologipalveluista säädetään oppilas- ja opiskelijahuoltolaisissa (opiskeluhooltolaki). Kummassakin tapauksessa rekisterinpitäjänä toimii palvelun järjestänyt kunnan toimielin (opiskeluhooltolain 21.2 §). Opiskeluhoollon kuraattorin ja psykologin asiakastiedot ovat salassa pidettäviä (potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 13.1 §, terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain 16 § ja 17 §, perusopetuslain 40.1 §, viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 § ja opiskeluhooltolain 22 §).

Opiskeluhoollon kuraattori kirjaa yksilötapaamisissa kertyvät asiakastiedot opiskeluhoollon kuraattorin asiakaskertomukseen, joiden käsittelystä säädetään sosiaalihoollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetussa laissa (opiskeluhooltolain 20.2 §). Parhailaan Eduskunnan käsiteltävänä on Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi sosiaalihoollon asiakasasiakirjoista sekä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä annetun lain 10 ja 14 §:n muuttamisesta (HE 345/2014). Sosiaalihoollon asiakasasiakirjalaisissa säädettäisiin niistä perustiedoista ja eri palvelutehtävissä kertyvistä asiakirjakohtaisista tiedoista, joita sosiaalihoollon asiakasasiakirjoihin on kirjattava ja talletettava. Opiskeluhoollon kuraattoripalvelu on määritelty lakiehdotuksen liitteessä palvelutehtäväksi. Opiskeluhoollon kuraattori ja psykologipalveluissa henkilötietojen käsittelyyn tulee vaikuttamaan myös laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä.

Opiskeluhoolltoa toteuttavat terveydenhuollon ammattihenkilöt kirjaavat opiskelijan yksilötapaamiset potilaskertomukseen ja muihin potilasasiakirjoihin, joiden käsittelystä säädetään potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 12 §:ssä ja sen nojalla annetuissa säännöksissä, kuten sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa potilasasiakirjoista (opiskeluhooltolain 20.2 §). Psykologit ovat terveydenhuollon ammattihenkilöitä (kts. Terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain 2 § ja 5 §).

TIETOSUOJAVALTUUTETUN TOIMISTO

Postiosoite	Käyntiosoite	Vaihde	Sähköposti ja kotisivut
PL 800 00521 Helsinki	Ratapihantie 9 6. kerros	029 56 66700	tietosuoja@om.fi http://www.tietosuoja.fi
Neuvonta	029 56 16670	ma-to 9:00-11:00 & 13:00-15:00	pe 9:00-12:00

Henkilötietojen luovuttaminen henkilökisteristä

Salassa pidettäviä tietoja voi luovuttaa, jos tiedon antamisesta tai oikeudesta tiedon saamiseen on laissa erikseen nimenomaisesti säädetty tai jos se, jonka etujen suojaamiseksi salassapitovelvollisuus on säädetty, antaa siihen suostumuksensa (julkisuuslain 26 §). Oppilaan oppilashuoltotyöhön osallistuvilla on oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä oppilaan opettajalle ja rehtorille oppilaan opetuksen asianmukaisen järjestämisen edellyttämät välttämättömät salassa pidettävät tiedot (kts. perusopetuslain 40.2 §). Tarvittaessa pitää pystyä perustelemaan, miksi jokin salassa pidettävä tieto on annettu eteenpäin.

Julkisten tietojen luovuttamisen edellytykset ilmenevät julkisuuslain 16 §:n 3 momentista. Asiasta kerrotaan tarkemmin Tietosuojavaltuutetun toimiston oppaassa Henkilötietojen luovuttaminen viranomaisten henkilökistereistä (<http://www.tietosuoja.fi>).

Tietojen luovuttaminen edellyttää yksittäistapauksellista harkintaa. Tietoja luovuttava vastaa luovutuksen lainmukaisuudesta. Henkilötietojen luovuttamisena ei pidetä sitä, jos henkilötietojen käsittelyyn liittyviä tehtäviä annetaan toimeksiantosopimuksen perusteella jonkin toisen organisaation tehtäväksi. Näin saatuja tietoja voi käyttää vain toimeksiantotehtävässä, ei muihin tarkoituksiin (HTL 7 § ja julkisuuslain 5.2 §).

Mahdollisuudesta avata tekninen käyttöyhteys oppilaitoksen henkilökisteriin

Jos opiskeluhuollon kuraattorille tai psykologille myönnetään tekninen käyttöyhteys koulun ylläpitämään henkilökisteriin (esim. oppilasrekisteriin), asiassa on kyse henkilötietojen sähköisestä luovuttamisesta. Henkilötietoja voidaan luovuttaa vain, jos siihen on laissa säädetty peruste, mistä kerrottiin edellä. Sen lisäksi tulee olla peruste saada nämä tiedot teknisen käyttöyhteyden avulla.

Perustuslakivaliokunta on todennut, että mahdollisuudesta luovuttaa henkilötietoja teknisen käyttöyhteyden avulla, tulee säätää lailla (PeVL 51/2002). Aikaisemmin perusopetuslaissa ei säädetty siitä, että koulun henkilökisteristä olisi ollut mahdollisuus luovuttaa henkilötietoja teknisen käyttöyhteyden avulla, minkä vuoksi katsoin antamassani ohjauksessa, että tällainen tietojen luovutustapa on mahdollista vain huoltajan asianmukaisella suostumuksella. Kerroin oppilas- ja opiskelijahuoltolain valmistelun yhteydessä 21.01.2013 opetus- ja kulttuuriministeriölle antamassani lausunnossa (Dnro 3051/03/2012), että toimistoomme on tullut kyselyjä siitä, voiko kouluterveydenhuollolla, koulukuraattorilla ja koulupsykologilla olla tekninen käyttöyhteys koulun henkilökisteriin. Ehdotin, että lainvalmistelussa arvioitaisiin teknisen käyttöyhteyden avaamistarvetta ja säädettäisiin siitä tarvittaessa.

Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta katsoi oppilas- ja opiskelijahuoltolakiesitystä

TIETOSUOJAVALTUUTETUN TOIMISTO

Postiosoite	Käyntiosoite	Vaihde	Sähköposti ja kotisivut
PL 800 00521 Helsinki	Ratapihantie 9 6. kerros	029 56 66700	tietosuoja@om.fi http://www.tietosuoja.fi
Neuvonta	029 56 16670	ma-to 9:00-11:00 & 13:00-15:00	pe 9:00-12:00

käsitellessään, että säännös mahdollisuudesta luovuttaa ja saada tietoja teknisen käyttöyhteyden avulla olisi tarpeen sisällyttää lakiin tietojen saannin joustavoittamiseksi (StVL 16/2003). Jotta oppilas- ja opiskeluhuollolle asetettavat tavoitteet voisivat täytyä, myös sivistysvaliokunta ehdotti lisättäväksi lakiin säännöksen, joka mahdollistaisi tietojen siirron rekistereistä teknisen käyttöyhteyden avulla. Jotta oppilas- ja opiskeluhuollolle asetettavat tavoitteet voisivat myös käytännössä toimia, sivistysvaliokunta ehdotti lisättäväksi myös perusopetuslakiin säännöksen, joka mahdollistaisi tietojen siirron rekistereistä teknisen käyttöyhteyden avulla (SiVM 14/2013).

Nytemmin 1.8.2014 voimaan tulleen perusopetuslain 41 a §:n mukaan perusopetuslaissa tarkoitettuihin rekistereihin sisältyviä tietoja voidaan luovuttaa tietoon oikeutetulle teknisen käyttöyhteyden avulla. Myös oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa tarkoitettuihin rekistereihin sisältyviä tietoja voidaan luovuttaa tietoon oikeutetulle teknisen käyttöyhteyden avulla (kts. Opiskeluhuoltolain 21.5 §). Ennen teknisen käyttöyhteyden avaamista tietoja luovuttavan on varmistuttava siitä, että tietojen suojauksesta huolehditaan asianmukaisesti. Tietosuojavaltuutetun tehtäviin ei kuulu ottaa tarkemmin kantaa erityislakeina sovellettavien perusopetuslain ja oppilas- ja opiskelijahuoltolain tulkintaan. Näissä asioissa neuvoa voi kysyä opetus- ja kulttuuriministeriöstä sekä sosiaali- ja terveystieteiden ministeriöstä, jotka ovat valmistelleet nämä lait.

Teknisen käyttöyhteyden avaaminen on suunniteltava etukäteen

Henkilötietojen luovuttaminen henkilörekistereistä teknisen käyttöyhteyden avulla edellyttää sitä, että luovutuksen edellytykset ja toteuttamistapa on suunniteltu etukäteen ottaen huomioon lainsäädännön vaatimukset. Tietojenkäsittelyjärjestelmiä käytettäessä on kunnioitettava yksilöiden perusoikeuksia ja -vapauksia erityisesti oikeutta yksityisyyteen (tietosuojadirektiivi 95/46/EY resitaalin 2) -kohta. Ennen teknisen käyttöyhteyden avaamista tietoja pyytävän viranomaisen on esitettävä selvitys siitä, että tietojen suojauksesta huolehditaan asianmukaisesti. Henkilötietojen käsittelyä tulee myös valvoa. Mikäli viranomaisen käytössä on edellä mainittu tekninen käyttöyhteys, siitä tulee myös informoida asiakasta (HTL 24 §).

Asia edellyttää etukäteen sopimuksin ja/tai muulla tavoin määriteltyjä yhteisiä menettelytapoja, joiden avulla sekä toiminnallisten että tietosuojavaatimusten edellytykset varmistetaan. Tietoja luovuttava vastaa luovutusten lainmukaisuudesta. Tietosuojan kannalta on olennaista varmistua mm. siitä, että

- tietoja luovutetaan vain silloin, kun siihen on laissa säädetty ja tehtävien hoitoon liittyvä tiedonsaantioikeus
- luovutetaan vain kussakin käyttötarkoituksessa tarpeellisia ja virheettömiä tietoja

TIETOSUOJAVALTUUTETUN TOIMISTO

Postiosoite	Käyntiosoite	Vaihde	Sähköposti ja kotisivut
PL 800 00521 Helsinki	Ratapihantie 9 6. kerros	029 56 66700	tietosuoja@om.fi http://www.tietosuoja.fi
Neuvonta	029 56 16670	ma-to 9:00-11:00 & 13:00-15:00	pe 9:00-12:00

- luovutusmenettelyissä varmistetaan, että asioidaan oikeiden viranomaisten/henkilöiden kanssa.
- tietoja käytetään vain annettujen käyttöoikeuksien avulla
- tiedot suojataan siirron aikana
- tietojen luovuttamisesta jää asianmukaiset lokimerkinnät, myös tietojen käyttötarkoituksesta ja kyselijästä
- tietojen käyttöä/luovuttamista voidaan valvoa ja sitä myös valvotaan

Sopimusta tehtäessä tietojen saajan tulee perusopetuslain ja oppilas- ja opiskelijahuoltolain säännöksen perusteella toimittaa selvitys siitä, että saatujen tietojen suojaamisesta huolehditaan asianmukaisesti. Tietojen luovutuksen edellytykset määritellään tietojen luovuttajan ja tietojen saajan välillä tehtävässä sopimuksessa. Rekisterinpitäjän tai sen tehtäviä hoitavan on huolehdittava siitä, että saatujen tietojen käyttö tapahtuu sovitulla tavalla. Tietoja saavan rekisterinpitäjän on siten muun muassa

- määriteltävä asiaan liittyvät vastuut,
- suunniteltava etukäteen, miten varmistetaan, että tiedot talletetaan vain kysymyksessä olevaan rekisteriin,
- miten tietolähteitä koskevat tiedot merkitään,
- miten saatujen tietojen käyttöä ja tietopyyntöjä sekä tiedonsiirtoa suojataan ja miten niitä valvotaan ja
- miten huolehditaan, että käyttöoikeuksien haltijoita koskevat tiedot ovat ajan tasalla.
- lisäksi on suunniteltava, miten asiakkaita informoidaan tietojen hankkimisesta ja käytöstä.

Mikäli tiedot talletetaan suoraan omaan tietojärjestelmään, on tietojärjestelmän toteutuksen yhteydessä varmistuttava siitä, että toimitaan edellä kerrotulla tavalla. Tämä on mahdollista vain, jos menettelyt määritellään ja sovitaan etukäteen. Tällöin tulee varmistua myös siitä, miten tietojen säilytys, arkistointi ja hävittäminen hoidetaan.

Tietojen luovuttaminen teknisen käyttöyhteyden avulla edellyttää sitä, että luovutuksen edellytykset ja toteuttamistapa on suunniteltu ottaen huomioon lainsäädännön vaatimukset (kts. tarkemmin tietosuojavaltuutetun toimiston opas Henkilötietolaki ja asiakastietojen käsittely kunnallisessa sosiaalihuollossa kohta 12). Rekisterinpitäjä vastaa henkilötietojen luovutuksen lainmukaisuudesta.

TIETOSUOJAVALTUUTETUN TOIMISTO

Postiosoite	Käyntiosoite	Vaihde	Sähköposti ja kotisivut
PL 800	Ratapihantie 9	029 56 66700	tietosuoja@om.fi
00521 Helsinki	6. kerros		http://www.tietosuoja.fi
Neuvonta	029 56 16670	ma-to 9:00-11:00 & 13:00-15:00	pe 9:00-12:00

Pahoittelen asioiden ruuhkautumisesta johtuvaa vastauksen viivästymistä. Lisätietoja saa puhelimitse (029 56 66743).

Tietosuojavaltuutettu

Reijo Aarnio

Ylitarkastaja

Anne Tamminen-Dahlman

Lainsäädäntö löytyy oikeusministeriön omistamasta oikeudellisen aineiston julkisesta ja maksuttomasta Internet-palvelusta www.finlex.fi

Lisätietoja:

- Kts. tietosuojavaltuutetun toimiston opas Sähköpostin käytöstä sosiaalihuollossa (www.tietosuoja.fi) sekä Eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisu Dnro 3438/4/09 (www.oikeusasiamies.fi) sekä Valtioneuvoston oikeuskanslerin ratkaisu OKV/1841/1/2010.
- salauskäytännöistä kts. Valtionhallinnon salauskäytäntöjen tietoturvaohje Vahti 3/2008.
- Kts. Valtionhallinnon tietoturvallisuuden johtoryhmän ohjeet, mm. Sähköisten palveluiden ja asiainnin tietoturvallisuuden ohje (Vahti 4/2001) ja Lokiohje (Vahti 3/2009).
- Tietosuojavaltuutetun opas Lokitiedot henkilötietojen suojaamisen välineenä (www.tietosuoja.fi)

Tietosuojavaltuutetun toimivalta

Henkilötietolain (523/1999) 38 §:n 1 momentin mukaan tietosuojavaltuutettu antaa henkilötietojen käsittelyä koskevaa ohjausta ja neuvontaa sekä valvoo henkilötietojen käsittelyä tämän lain tavoitteiden toteuttamiseksi ja käyttää päätösvaltaa siten kuin tässä laissa säädetään.

TIETOSUOJAVALTUUTETUN TOIMISTO

Postiosoite	Käyntiosoite	Vaihde	Sähköposti ja kotisivut
PL 800	Ratapihantie 9	029 56 66700	tietosuoja@om.fi
00521 Helsinki	6. kerros		http://www.tietosuoja.fi
Neuvonta	029 56 16670	ma-to 9:00-11:00 & 13:00-15:00	pe 9:00-12:00